

2. Тітова Т.Є. Особливості професійної спрямованості студентів-психологів з різним рівнем саморегуляції. *Психологія і особистість*. 2019. №1 (15). С. 146-157.

3. Юдіна Н.О. Особливості полімотивації студентів різних форм навчання. *Наукові студії із вікової та практичної психології* / авт.кол. Н.О.Гончарова, Ю.І.Калюжна, Ю.О.Клименко, О.Г.Коваленко; за ред. К.В.Седих. Полтава: Астроя, 2018. С.220–232.

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА АДАПТАЦІЯ ПЕРШОКУРСНИКІВ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Шворак В.І.

*Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка
vitasvorok@gmail.com*

Актуальність проблеми. Сучасний період, який переживає суспільство України, є в усіх відношеннях кризовим. Швидкі зміни, які відбуваються в економічній, політичній, соціальній та інших сферах життя, розповсюдження військових дій, запровадження лок-даунів та обмежень соціальної взаємодії часто являються хаотичними, несподіваними і вимагають від кожного повсякденних незвичних дій та рішень. Такі умови життєдіяльності висувають підвищені вимоги до адаптивних механізмів людини та вимагають впровадження сутнісних змін до організації навчального процесу у вищій школі. У психолого-педагогічній літературі проблема адаптації вивчалась на різних рівнях – від розкриття змісту поняття (Г.О. Балл, Ф. Березін, В. Казначеев), до виявлення чинників, які детермінують цей процес в тих чи інших умовах (М.М. Тесленко, В. Суворова, Н.О. Чайкіна). Останні наукові дослідження відображають специфіку адаптації студентів до навчання у виші (М.М. Тесленко, Л.Г. Перетяцько [3]), так і особливостей пристосування суб'єктів навчально-професійної діяльності до умов пандемії (Н. Ордатій [1], Т.Д. Перепелюк, Н.В. Гриньова [2]).

Актуальність обраної проблеми обумовлена як об'єктивними умовами функціонування вищої школи в умовах дистанційного навчання під час нокдаунів та запровадження військового стану, так і необхідністю психолого-педагогічного забезпечення ефективною адаптації студентів першого курсу до нової професійно-зорієнтованої системи навчання у дистанційній формі.

Мета роботи – проаналізувати специфіку процесу соціально-психологічної адаптації студентів першого курсу до навчання у дистанційній формі у вищому навчальному закладі.

Методика та організація дослідження. Для діагностики особливостей соціально-психологічної адаптації студентів до дистанційного навчального процесу у вищій школі пропонуються наступні методики: Методика діагностики соціально-психологічної адаптації (К. Роджерс, Р. Даймонд); Багаторівневий особистісний опитувальник «Адаптивність» (О.Г. Маклаков, С.В. Чермянін); та «Мотивація навчання у вузі» (Т.І. Ільїна). До вибірки дослідження увійшли 60

студентів першого курсу навчання денної та заочної форми (56 дівчат та 4 хлопці), які навчаються у Полтавському національному педагогічному університеті імені В.Г. Короленка за спеціальністю «053 Психологія». В основу дослідження покладена гіпотеза: соціально-психологічна адаптованість студентів до дистанційного навчання пов'язана з особливостями їх мотивації.

Результати дослідження. Сформульована нами гіпотеза доведена. Дійсно студентам із різною мотивацією навчання характерні відмінні рівні соціально-психологічної адаптованості в умовах дистанційного навчання у виші. Для більшості першокурсників із переважанням зовнішньої, направленої на отримання диплому, мотивації навчання властивий низький рівень соціально-психологічної адаптації у студентській групі (74%). Маючи першочергово формальне ставлення до вишу та орієнтацію на отримання документу про вищу освіту, такі студенти не мають яких-небудь успіхів у навчанні чи стосунках з одногрупниками при дистанційній формі організації навчального процесу. Відповідно, їх академічна успішність знижується, а стосунки з іншими студентами можуть погіршуватися. Зокрема, їм важко зорієнтуватися у розкладі, розібратися із завданнями до семінарських занять, спланувати час для підговори до екзаменів, завантажити документи до програми Moodle, тощо.

Натомість, студентам із переважаючою внутрішньою, орієнтованою на здобуття знань, мотивацією значно більше властивий високий рівень адаптованості до дистанційного навчання (46%). Такі студенти, маючи особисту зацікавленість у власному професійному становленні та розвитку, приділяють багато уваги організації навчально-професійної діяльності. Вони намагаються якомога швидше та більш якісно готуватися до занять, ефективно орієнтуються у навчальних ситуаціях, реалізують самоорганізацію при дистанційному навчанні.

Студенти із мотивацією до здобуття знань більше налаштовані на очікування позитивного ставлення від одногрупників (41%), з якими вони відчувають психологічну спільність. Першокурсники, направлені на отримання диплому, переважно, відчувають дезадаптацію у процесі навчально-професійної діяльності у виші. Вони очікують негативного ставлення від оточуючих (53%), адже не мають спільних з ними занять та інтересів (зокрема, професійно-навчальної діяльності), негативно ставляться до самих себе (61%) через відсутність задоволення від результативності у діяльності.

Студентам, направленим на професійний розвиток, властивий більше виражений адаптаційний потенціал (52%), спроможність до пристосування до нових умов дистанційної навчальної діяльності. Такі особливості їх адаптованості пояснюються вираженою особистісною позицією та готовністю до зміни себе та оточуючого середовища у процесі професійного навчання. При цьому, студенти першого курсу із переважанням мотиву отримання диплому мають менше виражені адаптивні здібності (63%), які підкорюються відсутності спрямованості до професійного становлення таких досліджуваних.

Висновки. Соціально-психологічна адаптованість студентів до дистанційного навчання пов'язана з особливостями їх мотивації. Так, студенти, яким властива зовнішня, формальна мотивація навчання, справді,

характеризуються менш вираженим адаптаційним потенціалом. Натомість, студентам із вираженою внутрішньою, направленою на професійний розвиток мотивацією, дійсно, властивий більш виражений адаптаційний потенціал та вища адаптованість, що базуються на їх самостійності в організації навчального процесу у дистанційній формі.

Література:

1. Ордатій Н. Рівень екологічної тривожності студентів в умовах дистанційного навчання під час карантинних обмежень COVID-19. *Психологічний журнал*. 2021. Вип. 7. № 6. С.30-38.

2. Перепелюк Т.Д., Гриньова Н.В. Особливості стану психічного здоров'я студентів в умовах пандемії. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Психологія*. 2021. Том 32 (71). №1. С.110–114.

3. Перетятко Л.Г., Тесленко М.М. Дослідження особливостей психічного здоров'я студентів у закладах вищої освіти різного спрямування. *Психологія і особистість*. 2018. №2. С.108–120.

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРШОЇ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВИХ СТАНІВ СІМ'ЯМ, ЯКІ ВИХОВУЮТЬ ДІТЕЙ З КОМПЛЕКСНИМИ ПОРУШЕННЯМИ РОЗВИТКУ

Шевчук В. В.

*Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка
kvitusik82@gmail.com*

Психотравмуючий досвід переобтяжує життя дитини, надмірна травмованість може порушити хід її розвитку, викликати різні емоційні та поведінкові негативні реакції, збочення у формуванні її особистості, надфункціонування механізмів захисту. Пережиті дітьми психотравми опосередковують сьогоденні прагнення дітей, їх бажання, інтереси, поведінку тощо [3, с. 249].

Надзвичайні ситуації стали частиною нашого повсякденного життя. У світі відбуваються різні трагічні події: війни, стихійні лиха, аварії, пожежі та міжособистісне насильство. Люди втрачають будинки, близьких, виявляються відірваними від сім'ї і звичного оточення або стають свідками насильства, руйнувань чи смерті.

Згідно з оцінками дослідників, наприклад у США у 60% осіб за життя буде щонайменше одна така подія, три травматичні події і більше – у 17% чоловіків і 13% жінок [4, с. 3]. У «гарячих точках» земної кулі частота таких подій значно вища – у таких країнах, як Алжир, Камбоджа, Ірак, Грузія, Сирія вона оцінюється у 92%. Українська статистика на сьогодні відсутня – можна собі лише уявити, скільки подій, що носили «масово травматичний характер», випало на історію України бодай за останнє століття та спричинені ними психосоціальні травми: голодомори, війни, репресії, аварія на ЧАЕС, Майдан, збройні конфлікти, переміщення населення, повномаштабне російське військове вторгнення 2022 року.